

Édesapám, Kállai Géza*

IFJ. KÁLLAI GÉZA

Budapesten, 1884. június 9-én született. Családfája az akkor robbanásszerűen fejlődő főváros népességét tükrözi, mert gyökerei a történelmi ország szegleteibe vezetnek. Itt elég annyi, hogy atyai családjának neve *Szuhakállóra* mutat. A családi legendák is *Borsod* vármegyéből erednek. Úgy hírlik, hogy az ónodi gyűlésen a *Nagyságos Fejedelem* oldalán a mi őseink kurjongatták leghangosabban a *Magyarország* függetlenségét hirdető, és a Habsburgok trónfosztását kimondó szót: *Eb ura fakó!*

A középiskolát a ma már csak utcanévben létező *Reáltanodában* végezte. Családi hagyományaink szerint minden férfiúnak mesterséget kell tanulni, mert – így a regula – ha a felhőket célzod is meg, a földről kell elindulnod. Ehhez ő a *Selmecebányai Bányászati Főiskolát* látta célirányosnak választani. Ami nem volt a családban szokatlan, mert jó negyedszázaddal előbb az ő édesapja is ott tett képesítő vizsgát, akkor, amikor ott még építőmestereket is oktattak.

Édesapám 1908-ban szerzett bányamérnöki oklevelet, és a szakmai tevékenységét a tatabányai szénbányáknál kezdte. A főváros közelsége lehetővé tette, hogy tanulmányait folytassa, és akkori kifejezéssel szólva közgazdasági mérnökké is sikerült még a háború előtt lennie.

A világháborúban tüzérhadnagyként *Przemyslben* szolgált, ám még a bekerítés előtt az osztrák *Alpokba*, *Kallvangba* vezényelték. Vasútvonal híján a *Monarchia* hadserege az olasz front ellátását nem tudta megoldani, ezért ott a mészkőhegyet 900 méter hossz-

* A 8. *Rudabányai Múzeumi Napon*, 2005. október 19-én elhangzott előadás szerkesztett változata.

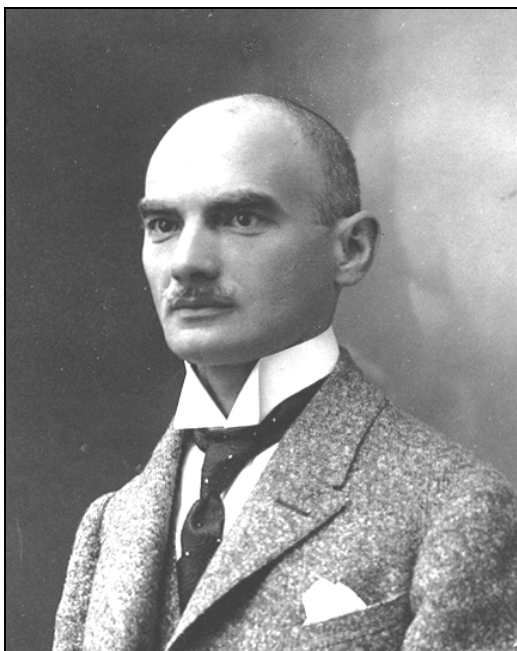
ban alagúttal kellett áttörni. Apámat ennek építésvezetésére rendelték, és ő a feladatot határidőre teljesítette. A hatalom nem volt hálátlan. *Ferenc József-renddel* tüntette ki, és főhadnaggyá léptette elő. Az egész háborúban nem volt példa arra, hogy hadnagyt lovagrendbe emeltek volna.

1918-ban a munka elkészültével az akkor katonai igazgatás alá vont rudabányai vasércbányához vezényelték, és bányai igazgatónak nevezték ki. Amikor a *Borsodi Bányatársulat* vezérigazgatója meghallgatta elveit, elképzeléseit, azok hallatán azt mondta neki: *Sie sind roth!*. – *Maga vörös!* Nos az is volt, a szónak 19. századi értelmében. A szociáldemokraták zsinórmértékét megszabók, *Kautzky*, *Bebel* és *Bernstein* elveit vallotta magáénak egész életében, munkásai boldogulását kereste, és minden viszontagságban szilárdan az oldalukon állt.

Ez persze rögtön szembefordította *Kun Béla* elvbarátaival, akik *Egerbe* hurcolták, és az akasztófától csak a *Kommün* bukása mentette meg. Onnan *Rudabányára* visszatérve meg azt látta, hogy a bányát megszálló cseh század az ellenük fegyvert fogott munkásait, őket kommunistának nyilvánítva, *Szendrőbe* vitte, és azok kivégzésére készülődik. A cseh parancsnokságon értük személyes felelősséget vállalt, és megóvta őket az ordas indulatoktól is, amikor a nemzeti hadsereg a területretráblókat kiszorította.

Ami ezután következett, a veszített háború, *Trianon* és az utódállamok behozatali tilalma miatt, az szörnyű nyomorúság volt. 1921-ben az üzem termelése fél évig szünetelt, s a bányatelepet az éhhaláltól csak a szomszéd földbirtokosoktól bérelt földeken működtetett gazdaság óvta meg. *Ózd* és *Diósgyőr* kohói hidegen állottak, az 1921. és 22. év volt a háború utáni gazdasági válság legkeserveesebb időszaka. A kohók termelése azonban megindult, és lassan javult a közellátás is. Minden szükség mellett apámat fejlesztési tervek foglalkoztatták. A kurityáni szén árából megépült az *Ormosra* vivő szabványos vasútvonal, és a kezdődő fellendülés lehetővé tette a kurityáni villamos erőmű bővítését is. Megszűnt a *Borsodi Bányatársulat*, a telep a működését a *Rima* rudabányai igazgatóságaként továbbra is apám vezetésével folytatta. A keserves időszak elmúltával a bánya és a telep hallatlan erőfeszítések

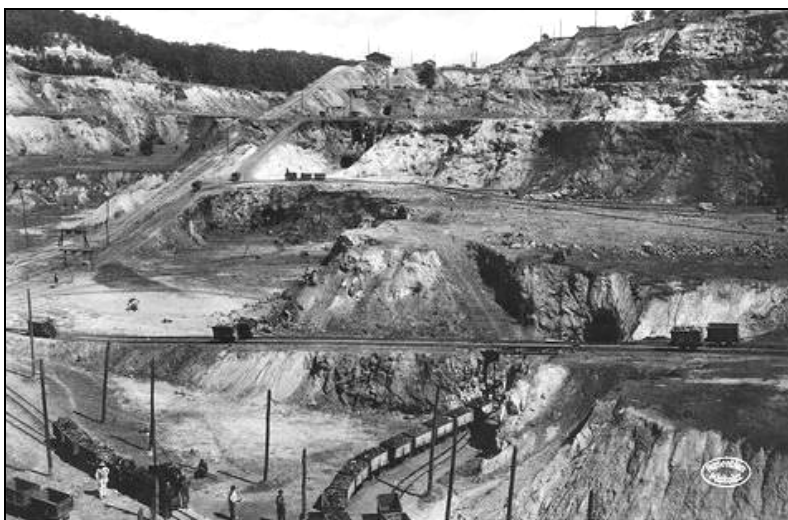
nyomán talpra állt, és a megcsonkított ország első ércbányája lett. A többi, ami a második világháborúig történt, már kellően dokumentált ipartörténet. Könyvek, kiadványok sora foglalkozik vele, ezért nem érdemes nekem – kevés hozzáértéssel – az eredményeket felsorolni. Azt azonban el kell mondanom, hogy apám a *Bányászati és Kohászati Lapokban* számos tudományos értekezést tett közzé, és működését az akkori kormányzat – nem csak eredményes, de szociális tevékenységére is figyelemmel – bányáügyi főtanácsosi címmel jutalmazta.

Kállai Géza 1936-ban

Szakmai érdeklődése számos utazásra készítette. Ez akkoriban nem volt szokásos, és nem is volt általános. Utazásai nyomán bejárta *Amerikát*, a *Szovjetuniót*, és persze *Európa* számos országát. Ebből is eredően világosan látta, hogy a második háborúban is vesztébe rohan az ország, mert a két iszonyú hatalommal szemben

esélytelen a náci vasáradat. Ennek a véleményének újságcikkében, és gyűléseken kivételes bátorsággal adott hangot, következőképpen szembe került az egyre inkább jobbra tolódó politikai irányvonallal. Hitte, hogy igazát mások is felismerik, és támogatják majd. Ám ebben – mint oly sok másban is, csalódnia kellett.

A rudabányai vasércbánya látképe 1925-ben. (Képeslap.)

A *Rima* mondvacsinált ürüggyekkel a huszonöt éves kivételes eredményességű munkálkodás dacára elbocsátotta, a Honvédség pedig kitüntetéseitől megfosztotta, lefokozta.

Rudabányáról felesége karcagi házába költözött. Ott érte a józanodó ország vezetés intézkedése, amivel azokat az embereket akikről úgy gondolta, hogy szükség lesz rájuk a háború utáni *Magyarországon*, menteni igyekezett.

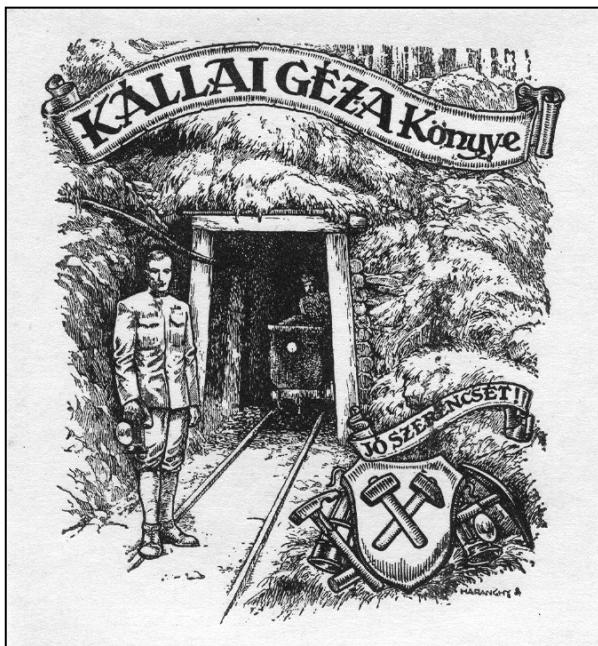
Apámat úgy hatszázad magával rejtekhelyekre küldték, hogy ott vészeljék át a reménytelenné lett háborút. *Gyöngyösön*, a valaha volt rudai evangélikus pap – emeljük meg a süvegünket – *Ligeti Ede* nagytiszteletű úr parókiáján élte át a nyilas tébolyt, és a *Vörös Hadseregnek* sem sikerült – úgy, ahogy azt a *Balti Államokban* tette – az ország vezető értelmiségét egy markolással összefogdosni.

A hatszáz ember pedig A nemzeti kormány megalakulásakor *Debreceben* gyűlt, és elindította az ország újjáépítését.

Apámnak – ő sem tudta miért – a *Tisza* felélesztése jutott. Kormánybiztosi kinevezésének máig féltve őrzött okmányát *Nagy Imre* írta alá. Orosz trénszekéren, vonat tetején *Csongrádra* vergődött, és hozzáfogott a folyóba robbantott hidak újjáépítéséhez, a futóárkokkal rongált gátak helyreállításához, a halott folyó feltámasztásához. Megölelgette az akkori tenni akarásban a kiskapával gátakra gyűlt öregasszonyokat, és cifra, első világháborúban tanult orosz katonaszóval kormányozta a hozzárendelt szovjet tűzszerészeket, mert az aknamentesítéshez értő magyar katonákat világgá szórta a háború.

Ám a fordulat évének nevezett új vészorszakban a szélső balossá vált hatalom az eredmények kisajátítására törve elővette a hatszáz embert, és koncepciók perekbe rendre leszámolt velük. Apámat a miskolci népbíróságra idézték, népellenes bűnökkel, nyilasokkal volt együttműködéssel vádolták. A gátak kiállták a jéges árvizet, nyaranta már személyhajó közlekedett a *Tiszán*, és neki ott kellett állnia hazaárulással, nácikkal történt kollaborálással vádoltan. Ehhez a moszkovita hatalomvágy – csakúgy, mint pár évvel korábban a fasisztává váló kurzus – talált támogatókat, sőt hamis tanúkat *Rudabányán*, mint ahogy másutt, másokkal szemben is rálelt a munkásárulókra. Ám lássunk csodát, igaz szocialista voltát, emberségét nem lehetett tagadni, s a kötélzagú éveket oly könnyedén osztogató rákosista bíróság felmentette. Azt a pár hónapot, amit még élt, álmatlan éjszakákkal, magába roskadtan töltötte. Halálát közeledni érezvén, a hozzám írt levélben arra tanított, hogy ismerjem meg jobban az embereket, mint ahogyan ő ismerte, ne szálljak velük harcba, legyek alázatosabb ember, mint amilyen ő volt. Ezért én sokáig azt hittem, hogy hasonló volt azokhoz a lelkekhez, akik *Dante Isteni színjátékában* a pokol kapuja előtt ödöngenek, mert nem vétettek ugyan semmit, de nem voltak jók, hogy a mennyországba kerüljenek. Úgy érzem, hogy *Édesapám* elég vörös volt ahhoz, hogy szembe kerüljön a nácikkal, de nem volt elég vörös ahhoz, hogy a magukat munkáshatalomnak hazudók elfogadják.

Nem volt igazam, utolérte a történelem. Az, hogy én itt beszélhetek róla, minden tettét igazolja, és látom, hogy akik kitüntetéseit leszaggatták, megalázták, és magukat – mindkét oldalon – népboldogítóknak hazudták, köddé lettek. Mert csak az igaz élet nem foszlik semmivé. Alakját *Rudabányán* legendák övezik, mert munkásai és azok leszármazottai a legszörnyűbb világokban is szeretettel emlékeztek rá. Hiszem azt, hogy a jó sokszor erőtlén ugyan, ám végül mégis erősebb a gonosznál, és a jótett önmagában hordozza jutalmát.

Kállai Géza ex librise. Haranghy Jenő grafikusművész munkája, 1926 körül.